

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Ekonomija dijeljenja i samoregulacija”**(razmatračko mišljenje)**

(2016/C 303/05)

Izvjestitelj: Jorge PEGADO LIZ

Dopisom od 16. prosinca 2015. i u skladu s člankom 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, M. J. Boereboom, glavni direktor u Ministarstvu socijalnih pitanja i zapošljavanja Nizozemske, zatražio je u ime nizozemskog predsjedništva da Europski gospodarski i socijalni odbor sastavi razmatračko mišljenje o temi

„Ekonomija dijeljenja i samoregulacija”.

(razmatračko mišljenje)

Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 10. svibnja 2016.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na 517. plenarnom zasjedanju održanom 25. i 26. svibnja 2016. (sjednica od 25. svibnja 2016.), sa 133 glasa za, 1 protiv i 7 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1 Na zahtjev nizozemskog predsjedništva da izradi razmatračko mišljenje o temi „Ekonomija dijeljenja i samoregulacija”, EGSO po završetku rada predstavlja svoje mišljenje i iznosi sljedeće zaključke.

1.2 EGSO je u brojnim svojim mišljenjima, na koja se očito oslanja i ovo, već anticipirao razne aspekte te pojave pod različitim nazivima, u skladu s jezikom i kutom gledanja.

1.3 Sad je, u skladu sa zahtjevom, pokušao definirati posebna obilježja ekonomije dijeljenja te pritom obuhvatiti gospodarske prakse koje se temelje na tom konceptu, kao i na koji način se ti gospodarski i socijalni postupci moraju zaštititi zakonom, u kojem obliku i kojim sredstvima, odnosno trebaju li se zaštititi samoregulacijom ili koregulacijom.

1.4 Od 2000.-ih godina zbog uporabe interneta i društvenih mreža društveno i gospodarski značajan ne postaje recipročan odnos razmjene, star kao i sam čovjek, već „nerecipročna prosocijalna praksa” ili, točnije, „čin i postupak dijeljenja onoga što je naše s drugima za njihovu uporabu i/ili čin i postupak primanja ili uzimanja nečega od drugih za našu uporabu”.

1.5 Od same definicije, koja se svejedno pokušava utvrditi, važnije je definirati svojstva te pojave, a među njima se ističe sljedeće:

— ta praksa ne dovodi do vlasništva nad robom niti do suvlasništva, već do zajedničke uporabe ili korištenja,

— posrednička uloga platforme koja povezuje, prvenstveno elektroničkim putem, brojne osobe koje nude robu ili usluge s brojnim korisnicima,

- zajednički cilj boljeg iskorištavanja predmetne robe ili usluga na temelju dijeljenja,
- krajnje strane tih složenih triangularnih transakcija trebaju biti prvenstveno „ravnopravni partneri” (P2P), a nikad ne smiju biti posrijedi ugovorni odnosi između poduzeća i potrošača (B2C).

1.6 Takav opis, koji se oslanja na koncept o kojem više ili manje postoji konsenzus, omogućava definiranje modela te vrste gospodarskih odnosa i razlikovanje aktivnosti koje se zaista temelje na ekonomiji dijeljenja i moraju imati poseban režim od onih koje se katkad neosnovano koriste tim nazivom radi izbjegavanja regulative koja se na njih primjenjuje, a primjer toga je Uber. Preciznije analitičko razdvajanje pojave „dijeljenja” od pojava koje se temelje na korištenju platforme moglo bi doprinijeti donošenju utemeljenijih odluka u pogledu politika i usvajanju primjerenije regulative.

1.7 Očita je i sve veća gospodarska važnost raznih oblika ekonomije dijeljenja, koja već ostvaruje znatan promet u Europi i svijetu, te se ističe njezina društvena i okolišna dimenzija, odnosno njezin potencijal za jačanje solidarnosti među građanima, oživljavanje lokalnog gospodarstva, otvaranje radnih mjesta, racionalizaciju potrošnje kućanstava uz pomoć zajedničke uporabe određene robe, smanjenje energetskog otiska i poticanje odgovornije i održivije potrošnje. Neki odgovarajući primjeri navedeni su u točki 5.2.

1.8 U tom kontekstu EGSO ponovno poziva Komisiju da provede cijeli niz političkih mjera koje su nužne kako bi se na razini EU-a i u različitim državama članicama poduprli i proveli brojni oblici i modaliteti ekonomije dijeljenja te kako bi oni dobili kredibilitet i zadobili povjerenje.

1.9 Upozorava i na potrebu da ti novi poslovni modeli budu u skladu s primjenjivim nacionalnim zakonodavstvom i zakonodavstvom EU-a te da se u okviru njih posebice zajamče prava radnika, odgovarajuće oporezivanje, zaštita podataka i privatnosti dionika, socijalna prava, pošteno tržišno natjecanje i borba protiv monopola i praksi kojima se narušava tržišno natjecanje, odgovornost platformi u transakcijama među partnerima i poštovanje zakonitosti ponuda te, prvenstveno, zaštita prava svih partnera koji djeluju u ekonomiji dijeljenja, uključujući proizvođače-potrošače, uz prilagodbu cjelokupne važeće pravne stečevine EU-a na području potrošačkih prava tim odnosima, a posebice propisa u vezi s nepoštenim odredbama, nepoštenim poslovnim praksama, zdravljem i sigurnošću te elektroničkom trgovinom.

1.10 EGSO stoga smatra da EU, a time i države članice, ujedinjene u Vijeću pod predsjedanjem Nizozemske, moraju hitno utvrditi jasan i transparentan pravni okvir za razvoj tih aktivnosti i njihovo funkcioniranje unutar europskog područja, u skladu s točkom 8.2.4, te poziva Komisiju da ubrzo objavi dugoočekivani plan za ekonomiju dijeljenja ili suradnje.

1.11 Uz to poziva Komisiju da u tom planu jasno definira dopunsku ulogu samoregulacije i koregulacije, u skladu s načelima i modalitetima koje je EGSO već utvrdio tijekom godina u mišljenjima i informativnim izvješćima s posebnim naglaskom na tim aspektima. Ta se načela i modaliteti potvrđuju i ponovno iznose.

2. Uvod: aktualna i kontroverzna tema

2.1 Nizozemsko je predsjedništvo na temelju dopisa Ministarstva za socijalna pitanja i zapošljavanje zatražilo od EGSO-a da izradi razmatračko mišljenje pod nazivom „Ekonomija dijeljenja i samoregulacija”, ne navodeći nikakve smjernice niti pitanja.

2.2 Pitanje ekonomije dijeljenja – od definicije i ograničavanja koncepta preko različitih pojmova i praksi koje obuhvaća do učinaka – vrlo je kontroverzna i aktualna tema.

2.3 Brojne su prakse zadnjih godina prisvajale taj koncept te su o toj temi napisana brojna djela raznovrsne naravi.

2.4 Ne čudi stoga što je EGSO, koji uvijek osluškuje bilo civilnog društva, u brojnim svojim mišljenjima, na koja se očito oslanja i ovo ⁽¹⁾ i čija se opća filozofska nit preuzima i razrađuje, već anticipirao razne aspekte te pojave pod različitim nazivima, u skladu s jezikom i kutom gledanja.

2.5 Cilj je ovog mišljenja odgovoriti na zahtjev nizozemskog predsjedništva i pokušati utvrditi posebna obilježja ekonomije dijeljenja koja je definiraju kao samostalan koncept i pritom obuhvatiti gospodarske prakse koje se na tom konceptu temelje te utvrditi moraju li se i na koji način ti gospodarski i socijalni postupci zaštititi zakonom, u kojem obliku i kojim sredstvima, odnosno trebaju li se zaštititi samoregulacijom ili koregulacijom.

3. Pitanje stava prema pojmovima „imati” i „biti”

3.1 Prakse povezane s određenim oblicima koje nazivamo ekonomijom dijeljenja nastaju i prije utvrđivanja samog koncepta, i to iz stava prema pojmovima „imati” i „biti” koji prvenstveno počiva na ideji da „nisi ono što imaš”, već „ono čemu možeš pristupiti”.

3.2 Očito je da je određeni oblik ekonomije dijeljenja star kao i samo čovječanstvo te svoje povijesne korijene vuče iz „ekonomije razmjene” koja je bila prisutna u primitivnim društvima, a uvođenjem novca kao sredstva plaćanja polako je izgubila na važnosti. Novac onome tko ga posjeduje pruža mogućnost kupnje, a time i „imanja”.

3.3 Međutim, ono što od 2000.-ih godina zbog uporabe interneta i društvenih mreža postaje društveno i gospodarski značajno nije recipročan odnos razmjene, već „nerecipročna prosocijalna praksa” ili, točnije, „čin i postupak dijeljenja onoga što je naše s drugima za njihovu uporabu i/ili čin i postupak primanja ili uzimanja nečega od drugih za našu uporabu”. Stoga se ekonomija dijeljenja zasniva na različitim strujama mišljenja, od besplatnog i sveopćeg slobodnog pristupa do funkcionalnog gospodarstva ili gospodarstva darivanja (eng. *gift economy*) usmjerenog na razmjenu bez dobiti. Za razliku od čiste ekonomije razmjene, ekonomija dijeljenja zasniva se na ideji novčane ili nenovčane naknade.

4. Gospodarski bitna praksa

4.1 Na tom nazoru treba temeljiti određivanje posebnog i specifičnog područja ekonomije dijeljenja u njezinim različitim oblicima, uz navođenje obilježja koja moraju sadržavati njezine prakse i uz pomoć kojih se te prakse mogu razlikovati od drugih praksi tržišnog gospodarstva.

4.2 Prije svega, glavno i opće obilježje jest da ta praksa ne dovodi do vlasništva nad robom niti do suvlasništva, već do zajedničke uporabe ili korištenja.

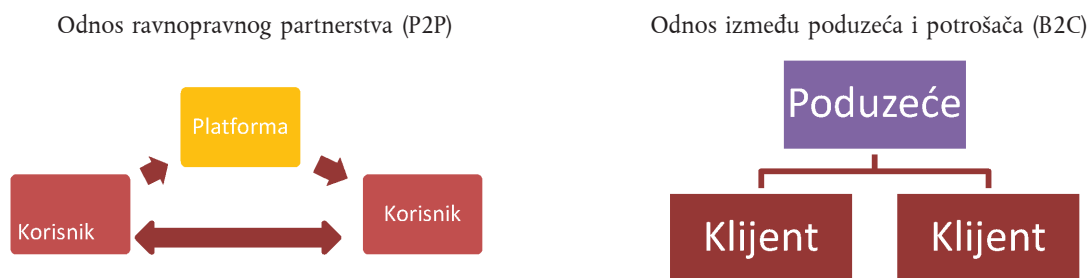
4.3 S druge strane, od presudne je važnosti posrednička uloga platforme koja povezuje, prvenstveno elektroničkim putem (putem preglednika ili aplikacije), brojne osobe koje nude robu ili usluge s brojnim korisnicima.

4.4 Zajednički cilj svojstven toj vrsti djelatnosti bolje je iskorištavanje (*idling capacity*) predmetne robe ili usluga na temelju dijeljenja.

⁽¹⁾ SL C 177, 11.6.2014., str. 1.

4.5 Također se smatra nužnim da u tom poslovnom modelu krajnje strane prvenstveno budu „ravnopravni partneri” (P2P), a da nikad ne budu posrijedi ugovorni odnosi između poduzeća i potrošača (B2C), neovisno o tomu je li riječ o fizičkoj ili pravnoj osobi, uključujući trgovačka društva, pod uvjetom da dijeljenje ne postane trgovačka svrha (primjerice, trgovačko društvo može s drugim društvom dijeliti flotu vozila ili opremu za umnažanje). Međutim, ne smije se odbaciti mogućnost da među „ravnopravnim partnerima” dođe do razvoja „poslovanja”.

4.6 Na sljedećem grafikonu prikazane su razlike između ta dva poslovna modela:

4.7 Ta vrsta poslovanja predviđa složen triangularni ugovorni odnos, odnosno ugovorne odnose između posjednika robe ili pružatelja usluge i subjekta koji upravlja platformom; između korisnika i subjekta koji ima ulogu posrednika pri transakciji na platformi, eventualno uz plaćanje; te među korisnicima platforme za predmetnu uporabu.

4.8 Stoga se sljedeća obilježja ne smatraju posebno razlikovnim ili specifičnim:

- (a) besplatna narav ili uz naknadu, Couchsurfing *versus* Airbnb;
- (b) reciprocitet ugovornih pozicija;
- (c) financijska ili nefinancijska narav transakcije, pa se prihvaća uključivanje skupnog financiranja (*crowdfunding*) u predmetnu djelatnost;
- (d) obično dijeljenje robe ili usluga među pojedincima (povesti kolegu, privremeno prepustiti sobu prijatelju za noćenje ili boravak, ponuditi uporabu perilice kad se susjedova pokvari);
- (e) razmjena ili prodaja rabljene robe jer ne uključuju dijeljenje, a posljedica je prijenos vlasništva nad robom.

5. Praktični primjeri onoga što jesu ili nisu oblici ekonomije dijeljenja

5.1 Ograničenja u pogledu duljine ovog mišljenja ne dopuštaju dugo izlaganje, a kamoli detaljnu raspravu o prirodi cijelog niza situacija koje navodno imaju obilježja ekonomije dijeljenja.

5.2 Međutim, neke je potrebno posebno spomenuti radi prikaza predmeta mišljenja:

5.2.1 U sektoru smještaja ističu se Airbnb, Rentalia, Homeaway, Couchsurfing i BedyCasa, platforme na kojima se registriraju vlasnici nekretnina za privremeno dijeljenje sobe ili cijele kuće, a pritom na tim platformama svoje usluge mogu ponuditi i hosteli, pansioni i drugi oblici turističkog smještaja. S obzirom na lakoću kojom svatko može dodati svoju nekretninu na te mreže utemeljene na dijeljenju, kao i na dobit koju vlasnici ostvaruju tom djelatnošću, velik porast broja smještajnih jedinica u tom segmentu doveo je do sporazuma o suradnji na području ubiranja i plaćanja poreza između platformi i poreznih vlasti, primjerice u Parizu i Amsterdamu. U Amsterdamu, Barceloni, Londonu i Berlinu uspostavljen je sustav obvezne prijave takvog smještaja i uvedena su pravila o vremenskom ograničenju kako se ne bi naškodilo dugoročnom iznajmljivanju i kako bi se spriječilo posljedično povećanje cijena najamnine.

5.2.2 U sektoru prijevoza možemo navesti Blablacar, Umcoche, Liftshare i Karzoo, aplikacije koje omogućavaju registraciju privatnih vlasnika vozila koji za vrijeme putovanja žele podijeliti slobodna mjesta u svom vozilu (eng. *carpooling*). Na nekim platformama moguće je podijeliti putne troškove, ali nije dopuštena naplata s namjerom ostvarivanja dobiti. Međutim, potrebno je izdvojiti primjer Ubera jer nudi usluge dijeljenja privatnih vozila (UberPop – zabranjen u gotovo cijelom EU-u), ali i omogućava zahtjev usluge prijevoza uz korištenje profesionalnih vozača (Uberblack i UberX – slični tradicionalnim taksi uslugama). Njegova obilježja nisu jasna jer poslovni model poduzeća nije transparentan, a pitanje jesu li vozači Ubera zaposlenici poduzeća već je bilo predmet i sudskih rasprava ⁽²⁾. Ta je usluga dovela do, katkad nasilnih, prosvjeda te čak i do sudskih postupaka diljem Europe. Samo su Engleska i Estonija donijele zakonodavstvo kojim se legalizira ta usluga te se očekuje odgovor Suda EU-a na prethodna pitanja koja su uputili sud u Barceloni i sud u Bruxellesu radi pojašnjenja prirode te usluge ⁽³⁾.

5.2.3 Primjeri suradničkog financiranja su financiranje zajmom uz naplatu kamata (Zopa i Auxmoney), financiranje kapitala uz udio u stvorenom društvu (Fundedbyme i Crowdcube), financiranje uz naknadu (Kickstarter ili Indiegogo) i na kraju financiranje doniranjem u okviru kojeg nije ugovorena naknada za uloženi iznos.

6. Potreba definiranja koncepta

6.1 Nastojanja da se određeni koncept definira obično nisu linearna, posebice kad je posrijedi induktivna metoda, te je potrebno vrijeme za konsolidaciju i postizanje jednoglasnog dogovora. To se trenutačno događa s pojmom „ekonomija dijeljenja”, koji se u medijima društvene komunikacije javlja uz druge pojmove poput „socijalne ili solidarne ekonomije”, „kružnog gospodarstva”, „funkcionalne ekonomije”, „zelenog gospodarstva”, „plavog gospodarstva”, „ekonomije rješenja”, „horizontalne ekonomije”, „ekonomije na zahtjev”, „ekonomije platformi” i „ekonomije honorarnih poslova” (eng. *gig economy*).

6.2 Zbog toga neki autori čak ni ne pokušavaju ponuditi definiciju iz straha da neće biti dovoljno sveobuhvatna ili, naprotiv, da neće ispravno ograničiti područje primjene.

6.3 U mišljenjima EGSO-a, iako se taj pojam često spominje, nikad se nije pokušala iznijeti njegova definicija. Jednako tako, ni u mišljenju OR-a ⁽⁴⁾, iako se predlaže klasifikacija u dvije glavne kategorije i četiri oblika, ne usuđuje se iznijeti definicija. Konačno, Komisija je u nedavno predstavljenoj komunikaciji „Poboljšanje jedinstvenog tržišta” ⁽⁵⁾ upotrijebila prvenstveno pojam „ekonomija suradnje”, koji se smatra sinonimom, no umjesto utvrđivanja definicije ograničila se na navođenje prednosti za određene dionike (potrošače, radnike) i na isticanje učinka na razini produktivnosti i održivosti te je obećala tijekom 2016. godine predstaviti europski program za ekonomiju suradnje. Što se tiče EP-a, dosad ne postoji značajan doprinos osim rezolucije od 21. prosinca 2015. „Ususret aktu o jedinstvenom digitalnom tržištu” ⁽⁶⁾, pojedinih visokokvalitetnih studija i određenih bilješki o specifičnim pitanjima. Međutim, dosad ni u jednom od navedenih dokumenata nije provedena studija učinka u pogledu otvaranja radnih mjesta i rasta.

⁽²⁾ <http://www.theguardian.com/technology/2015/sep/11/uber-driver-employee-ruling>

⁽³⁾ SL C 363, 3.11.2015., str. 21. i SL C 429, 21.12. 2015., str. 9.

⁽⁴⁾ SL C 51, 10.2.2016., str. 28.

⁽⁵⁾ COM(2015) 550 final, str. 4.

⁽⁶⁾ A8-0371/2015.

6.4 Ne smatramo da je u tom pitanju potrebna originalnost s obzirom na to da među brojnim iznesenim definicijama postoji jedna koja, čini se, uživa veliku potporu. Prihvaća se stoga definicija ekonomije dijeljenja koju su iznijeli Botsman i Rogers: „gospodarski sustav utemeljen na dijeljenju nedovoljno iskorištenih dobara ili usluga, besplatno ili uz naknadu, izravno među pojedincima”, putem internetske platforme, iako bi preciznije analitičko razdvajanje pojave „dijeljenja”, odnosno pojave „neprofitnog” karaktera, od pojava koje se temelje na korištenju platforme moglo doprinijeti donošenju utemeljenijih odluka u pogledu politika i usvajanju primjerenije regulative.

6.5 Ta je definicija dovoljno sveobuhvatna kako bi uključila tako raznovrsna područja poput proizvodnje i potrošnje, financiranja (*crowdfunding*) ili samog znanja, te kako bi omogućila podjelu na četiri relativno samostalna područja: suradničku potrošnju; suradničko obrazovanje, osposobljavanje i znanje; suradničko financiranje; i suradničku proizvodnju ⁽⁷⁾.

6.6 Ta definicija omogućuje i razlikovanje poslovnih modela koji, pod okriljem ekonomije dijeljenja, predstavljaju zapravo poslovanje usmjereno isključivo na ostvarivanje dobiti te model odnosa između poduzeća i potrošača (B2C). Taj se zaključak nameće na temelju analize načina funkcioniranja tih platformi (iako on nije uvijek transparentan) te možemo naći primjere istinske ekonomije dijeljenja u okviru kojih odnos uspostavljen na platformi odgovara ravnopravnom partnerstvu (P2P), a jedina uloga platforme je omogućiti kontakt među ravnopravnim partnerima. No, nalazimo i primjere poduzeća koja, pod izlikom da je riječ o platformi P2P, djeluju na takav način na tržištu (primaju proviziju i plaćanja, pružaju dodatne usluge) da ih se ne bi smjelo smatrati subjektima ekonomije dijeljenja, već pružateljima usluga B2C, uz posljedice koje taj odnos podrazumijeva.

6.7 S druge strane, ta definicija omogućava da se iz koncepta ekonomije dijeljenja odmah isključe svojevrsni oblici koji se njome žele obuhvatiti, a posebice:

- (a) dijeljenje hrane ili netrajne potrošačke robe;
- (b) uzajamna društva i zadruge;
- (c) socijalno poduzetništvo;
- (d) dobročinstvo;
- (e) ekonomija na zahtjev;
- (f) funkcionalno gospodarstvo, koje ima više veze s kružnim gospodarstvom;
- (g) obično posredovanje.

7. Sve veći gospodarski značaj te pojave i određene političke opcije koje treba razviti

7.1 Iako i dalje ne postoji jasna definicija djelokruga te pojave, sve su brojnije studije i istraživanja čiji je cilj utvrditi njezinu gospodarsku važnost na europskoj i svjetskoj razini.

7.2 Neupitno je da se posljednjih godina, a posebice u doba krize – i upravo kao odgovor na tu krizu – ne prestaje povećavati broj inicijativa ekonomije dijeljenja. Više od tisuću inicijativa navedeno je na internetskoj stranici www.collaborativeconsumption.com.

⁽⁷⁾ <http://www.euro-freelancers.eu/marco-torregrossa-presentation-on-the-sharing-economy-2/>

7.3 Procjene kojima se rukovodi Europska komisija pokazuju da je 2013. godine promet u okviru tzv. ekonomije dijeljenja na svjetskoj razini dosegao 3,5 milijardi dolara, što predstavlja godišnji rast od 25 %. Trenutačno vjerojatno doseže 20 milijardi. Prognoze Ureda za istraživanja kompanije PwC ukazuju na vrlo izražen rast do 2025. ⁽⁸⁾.

7.4 Osim što stvara gospodarsku vrijednost, ekonomija dijeljenja, u okviru svoje društvene i okolišne dimenzije, ima potencijal za jačanje solidarnosti među građanima, oživljavanje lokalnog gospodarstva, otvaranje radnih mjesta, racionalizaciju potrošnje kućanstava uz pomoć zajedničke uporabe određene robe, smanjenje energetskog otiska i poticanje odgovornije i održivije potrošnje.

7.5 EGSO vjeruje da ta vrsta gospodarstva „na inovativan način nadopunjava proizvodno gospodarstvo, i to u obliku potrošačkog gospodarstva koje sa sobom nosi ekonomske, socijalne i ekološke koristi” i „pored toga, nudi rješenje za gospodarsku i financijsku krizu” ⁽⁹⁾.

7.6 Stoga EGSO kontinuirano poziva Komisiju da provede cijeli niz političkih mjera koje su nužne kako bi se na razini EU-a i u različitim državama članicama poduprli i proveli brojni oblici i modaliteti ekonomije dijeljenja te kako bi oni dobili kredibilitet i zadobili povjerenje. U okviru ovog mišljenja potrebno je stoga samo ponoviti prijedloge koje je EGSO u tom smislu već usvojio i na koje se u mišljenju izričito poziva. Svejedno smatramo da novi poslovni modeli povezani s platformama nameću pitanja, među ostalim, u pogledu primjene nacionalnog zakonodavstva, jamčenja prava radnika i osiguravanja odgovarajućeg oporezivanja, koja treba hitno razmotriti. EGSO poziva Komisiju da započne rješavati ta pitanja kako bi se društvena korist tih poslovnih modela mogla zaista ostvariti.

7.7 Važno je i pozvati na hitno usvajanje definicija, smjernica ili vodećih načela na europskoj razini s obzirom na to da neke države članice već pojedinačno utvrđuju vlastite politike zbog kašnjenja i očite neodlučnosti europskih institucija.

8. Djelatnost zaštićena zakonodavstvom

8.1 Interesi koji su u pitanju i njihova pravna zaštita

8.1.1 Kao i svaka druga djelatnost koja dovodi u vezu osobe s vlastitim i eventualno suprotnim interesima, ekonomija dijeljenja ovisi o zakonodavstvu i propisima kojima se uređuju interesi koji su u pitanju. Smatramo stoga neozbiljnim stajalište da ekonomija dijeljenja treba predstavljati područje „bez zakona” u kojem treba vladati sloboda bez ikakvih prepreka ili ograničenja, utemeljena isključivo na povjerenju i prirodnoj dobroti (po uzoru na Rousseauova „plemenitog divljaka”).

8.1.2 EGSO se kontinuirano i dosljedno zalaže za to da svaka djelatnost mora biti zaštićena zakonodavstvom. Međutim, zalaže se i za to da regulacija može poprimiti različite oblike koji se moraju uskladiti.

8.1.3 Posebice u zadnjem mišljenju o ulozi samoregulacije i koregulacije u EU-u ⁽¹⁰⁾, na čiji se sadržaj poziva, EGSO se osobito zalaže za to da se samoregulacija i koregulacija kao „spontani ili izazvani mehanizmi za regulaciju gospodarskih i socijalnih interesa odnosno poslovnih odnosa i poslovne prakse različitih gospodarskih dionika” trebaju smatrati važnim dopunskim i dodatnim instrumentima, a nipošto zamjenom za vanjsku regulaciju (*hard law*). Njihova valjanost ovisi o tomu da „njihova struktura i područje primjene budu određeni jasnim i nedvosmislenim obvezujućim pravilima koja su pravno primjenjiva kako na nacionalnoj tako i na razini Zajednice. Istodobno se mora poštovati priroda tih instrumenata, posebice dobrovoljni dogovor sudionika.”

⁽⁸⁾ http://www.cpcp.be/medias/pdfs/publications/economie_collaborative.pdf

⁽⁹⁾ SL C 177, 11.6.2014., str. 1.

⁽¹⁰⁾ SL C 291, 4.9.2015., str. 29.

8.2 Prava i obveze

8.2.1 Od trenutka kad isključivo spontane prakse među pojedincima prerastu u gospodarsku djelatnost, a uzajamna prava i obveze strana postanu ugovorne prirode, te prakse moraju podlijevati nacionalnim ili europskim propisima kojima se pravno uređuju prava i obveze obiju strana.

8.2.2 U skladu s opisanim u točki 4.7, odnosi unutar predmetne pojave toliko su složeni da to opravdava utvrđivanje pravnog okvira u kojem se akteri trebaju kretati, prvenstveno kad su posrijedi aktivnosti hibridnog karaktera, primjerice *freemium* ili *donationware*, koji posebice dolaze do izražaja u oglednom primjeru *geocachinga*.

8.2.3 Kako spomenuta pojava u današnje vrijeme zbog svoje prirode jasno nadilazi granice država članica, EU mora za potrebe svog zajedničkog i integriranog prostora velikog jedinstvenog tržišta utvrditi pravni okvir koji će se primjenjivati na prekogranične aktivnosti. Zbog nepostojanja takvog okvira u raznim državama članicama došlo je do usvajanja niza neujednačenih i proturječnih stajališta o određenim konkretnim slučajevima (npr. Uber), a slično je stanje i u SAD-u.

8.2.4 Taj se pravni okvir odnosi na sljedeća prioriteta područja:

- (a) zaštitu prava svih partnera koji djeluju u ekonomiji dijeljenja, uključujući proizvođače-potrošače, uz prilagodbu cjelokupne važeće pravne stečevine EU-a na području potrošačkih prava tim odnosima, a posebice propisa u vezi s nepoštenim odredbama, nepoštenim poslovnim praksama, zdravljem i sigurnošću te elektroničkom trgovinom;
- (b) temeljna prava „potrošača” koja se moraju proširiti i na ekonomiju dijeljenja (informiranje, transparentnost, zaštita podataka i privatnosti, zdravlje i sigurnost);
- (c) zaštitu podataka i privatnosti dionika (*tracking and profiling*) kojom se jamči prenosivost njihovih podataka;
- (d) zakonodavstvo o tržišnom natjecanju s obzirom na to da se aktivnosti te vrste na tržištu nadmeću s društvima koja imaju jednake ciljeve i aktivnosti te da se njime jamči pošteno tržišno natjecanje, sprečavaju monopol i prakse kojima se narušava tržišno natjecanje te pokušava odgovoriti na druge izazove ekonomije dijeljenja;
- (e) porezno zakonodavstvo s obzirom na to da u cilju suzbijanja poreznih prijevra i utaje poreza prihodi od tih aktivnosti ne mogu biti oslobođeni od odgovarajućeg oporezivanja;
- (f) odgovornost platformi u transakcijama, u skladu s uslugama koje pružaju i sa stupnjem uključenosti u transakcije koje se na njima obavljaju, te jamčenje poštovanja zakonitosti ponuda;
- (g) učinak na tržište rada i na samu definiciju pojma i oblika rada u digitalnom okruženju;
- (h) zaštitu radnika, uz razlikovanje položaja radnika koji nisu u istinskom radnom odnosu s platformom te koje je potrebno zaštititi u skladu s načelima koja se primjenjuju na samozaposlene osobe, te uz primjenu načela zaštite radnika u slučaju osoba koje se zaista mogu smatrati zaposlenicima, posebice u slučaju prividno samozaposlenih osoba ili nesigurnog rada;

- (i) zaštitu socijalnih prava i instrumenata radnika, primjerice prava na udruživanje, prava na štrajk te prava na kolektivno pregovaranje i socijalni dijalog;
- (j) zaštitu socijalnih modela i sposobnosti država članica da te modele na održiv način očuvaju u budućnosti;
- (k) okolišnu dimenziju radi praćenja utjecaja ekonomije suradnje na okoliš kako bi se spriječile negativne posljedice ⁽¹¹⁾;
- (l) autorska prava i intelektualno vlasništvo, što treba razmotriti u okviru revizije Direktive 2001/29/EZ.

8.3 Oblici regulacije

8.3.1 Na razini EU-a, koja je jedina bitna za ovo mišljenje, EGSO smatra da je cilj institucija – u prvom redu Komisije s obzirom na to da ima pravo inicijative, ali jednako tako i Vijeća i EP-a – hitno posvetiti posebnu pozornost usvajanju regulatornog okvira kojim bi se točno definirali djelokrug i parametri unutar kojih se ta djelatnost treba razviti, s tim da se mjere moraju prilagoditi različitim oblicima ekonomija dijeljenja.

8.3.2 U tom se okviru trebaju isticati zajednička načela javnog reda i interesa, koja moraju biti obvezujuća za sudionike tih modaliteta gospodarske djelatnosti, a posebice načela navedena u točki 8.2.4.

8.3.3 Međutim, kao što EGSO oduvijek tvrdi, usporedno i istodobno postoji prostor koji se mora prepustiti samoregulaciji i koregulaciji te Odbor čak ocjenjuje da se suočavamo s oglednim primjerom pojave koju neki već nazivaju „podijeljenom regulacijom”, što je nedavno podržalo Kraljevsko društvo za poticanje umjetnosti, proizvodnje i trgovine, RSA HOUSE, London odnosno što se odražava u modelu kodeksa ponašanja koji je izradilo udruženje Sharing Economy UK (SEUK) ⁽¹²⁾.

8.4 Posebna uloga samoregulacije

8.4.1 EGSO je oduvijek smatrao da ni institucije EU-a ni nacionalne vlasti ne smiju utvrđivati sadržaj kodeksa samoregulacije, već da se to mora u potpunosti prepustiti uključenim stranama pod uvjetom da se njima ne nastoji postići obvezujuće priznanje među stranama.

8.4.2 Međutim, s obzirom na želju da se ti sporazumi priznaju kao „pomoćni regulatorni instrumenti u predmetnom pravnom poretku”, EGSO smatra, kao što je iznio u prethodno spomenutom mišljenju, da EU „mora jasno odrediti parametre za priznavanje tih instrumenata, načela koja moraju uvažavati te njihova ograničenja”. Ta je doktrina u potpunosti primjenjiva na slučaj ekonomije dijeljenja, koja se ne smije izuzeti u tom pogledu.

8.4.3 EGSO izražava žaljenje zbog toga što u novom međuinstitucijskom sporazumu između Vijeća, Parlamenta i Komisije, usvojenom 13. travnja 2016., navedene institucije nisu iskoristile priliku da taj sporazum poboljšaju na temelju preporuka Odbora iz spomenutog mišljenja o samoregulaciji i koregulaciji u pogledu elemenata koji su u vezi s tim pitanjem bili prisutni u prethodnom sporazumu, kao i zbog toga što se pitanje samoregulacije i koregulacije, uz tek sporadično spominjanje u smjernicama i paketu instrumenata, sad samo neodređeno spominje u komunikaciji o paketu mjera za bolju regulativu (eng. *Better Regulation*), pri čemu se upućuje na fusnotu u kojoj se navode načela za bolje korištenje tih instrumenata i na platformu CoP.

8.4.4 Postoji li područje na kojem je definiranje prije navedenih parametara sve potrebnije kako bi to područje dobilo kredibilitet i zadobilo povjerenje svojih korisnika, onda je to bez sumnje ekonomija dijeljenja, koja bi uvelike profitirala od čvrste strukture okvira za samoregulaciju i koregulaciju na europskoj razini utemeljenog na odgovornosti.

8.4.5 Stoga se sa zanimanjem očekuje najavljeni „europski program za ekonomiju suradnje” te se već sad potiče Komisiju da ne zanemaruje aspekte regulacije te djelatnosti, kao ni ulogu koju u njoj trebaju imati samoregulacija i koregulacija.

Bruxelles, 25. svibnja 2016.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ http://www.iddri.org/Evenements/Interventions/ST0314_DD%20ASN_sharing%20economy.pdf

⁽¹²⁾ <http://www.sharingeconomyuk.com>